

Kosztolányi Dezső „Zsidó köztársaság”

A név – a két szó kapcsolása – különösen hangzik. Félig tragikusan, félig operettszerűen. De meg kell állapítanunk, hogy mindenki beszél róla. Talán azért, mert igazán senki se hisz benne. Angliában annyira foglalkoznak a zsidó köztársaság eszméjével, hogy már az elnököt is kiszemelték *Zangwill* Izrael, a gettó-történetek írójának személyében. A ghazai vereség pedig nem akadályozza őket, hogy tovább szőjék álmukat.

Ellenben az angolok e tekintetben nincsenek egyedül. Azt lehet mondani, hogy, kivéve a zsidókat, az egész világ velük együtt ábrándozik a zsidó államról. Wilson nyomatékosan és többször kijelentette, hogy a zsidó respublikának okvetlenül létre kell jönnie, világtörténelmi kötelesség a megteremtése. Francia részről is történetek hasonló enunciaciók. Mind ez ideig azonban csak az ellenség ajnározta a gondolatot. Ők a háború kezdete óta játszanak vele. Mi, úgy látszik, csak most kezdjük. Ezen a héten kezembe került a „*Reichsbote*”, s nem csekély meglepetésemre ez az ó-konzervatív német újság is sorompóba száll a palesztinai zsidó állam érdekében, melyet a központi hatalmak nem kevesebb őszinteséggel akarnak, mint az ellenségeik. „Az erős Törökország – olvasom – évek óta szorgos politikai munka tárgya. Az eljövendő békében még inkább török szövetségeseink oldalán kell állnunk, hogy belső megerősödéssel segítsük. Ehhez éppen nem megvetendő eszköz lenne a török fennhatóságtól szigorúan függő zsidó állam megteremtése, melynek azonban mégis módot nyújtanánk arra, hogy *népi sajátosságát is kifejtse*. A zsidó született gyarmatos. Senki a világon nem tudja annyira kihasználni a rendelkezésére bocsátott előnyöket. Üzleti szelleme felnyitja Palesztina gazdag kincseit, erdőket irt, kútforrásokat lel, a legszebb gyümölcsöket szedi a földből, mert ha maga nem is mezőgazda, a fellahok közt elegendő munkaerőt talál. A török kereskedelem azért zsidó elemmel gyarapodva megizmosítja az állam egész testét. Aztán egy zsidó államegység alapítása a nyugtalan zsidó népnek új zártágot adna és valódi – többé nem széttevő – erőt. Mint kereskedő-állam

Európa, Ázsia és Afrika sarkpontja lenne, mint gyarmatos-nép jelentősen fölfrissítené a törökök felfrissítésre szoruló vérének. Minthogy pedig a zsidók *politikailag többnyire a köztársaság felé hajlanak, ősi földjükön köztársaságot kell nekik adni*. De a zsidó köztársaság minden időnkig az ozmán birodalom alkotó része marad!”

Íme: e cikk szerint már a központi hatalmak is egy gyékényen árulnak az ellenséggel: legalább a zsidó köztársaságot illetően. Őszintén szólva, nemigen értem, mi ez. Állam? Vagy Álom? Álom az államról? Kiejtem kezemből a vén újságot, és szabadjára engedem a fantáziám. Nem tudom elképzelni, hogy zsidó barátaim közül kit jelöljek köztársasági elnöknek. Azt hiszem, hogy ők még egy fél percet se gondolkodtak a zsidó köztársaságról. Nyugodtan és elégedetten élnek közöttünk. Nincs zsidó irredentizmus. Mégis, megalkulna a zsidó köztársaság? Mondhatom, szívesen küldetném ki magam oda riportra. Elképzelem az új zsidó állam levelezőlapjait, melyeken héber betűkkel ez áll: „zsidó köztársaság”, alatta pedig franciául: *republique juive*. Jeruzsálem terein a Makkabeusok és Bar-Kochba diadalíveit. Érdekes tudósítást küldenék a föléledt színhedronról és a zsidó parlament viharos üléséről... Ne ítéljenek el ezekért az alaptalan, különös álmokért. Ha az államok, a komoly vasegységek ennyire elvetik a sulykot, akkor megengedheti magának egy sokkal kevésbé komoly magánember is.

A zsidó állam tervét nem politikai, inkább lélektani okokból magyarázom. Azon a földön, Palesztinában, mindnyájan otthon vagyunk. Ősrégi emlékek, gyermekkori álmok fűznek hozzá. Én, aki keresztény vagyok, hatéves koromban a kis katolikus hittan színes képecskéin láttam a palesztinai pálmafákat, a jeruzsálemi templomot, azt a földet, melynek köveihez az apostolok csodás tettei fűződnek. A zsidók a prófétáikra, bölcsőkre gondolnak, s a ragyogó zsidó királyok tetteire. Aki mohamedán, annak a vérengző szultánok hadjáratai jutnak eszébe. Melyik nép nem vett részt a kereszties háborúban? Endre kirá-

lyunk ide vonult és a magyar lovagkor fényes scénái itt játszódtak le. Napóleon Egyiptomból a Szentföldre vezette hadait. Később ez a föld a turisták álma. De a magyar király címei közt még ma is ott található: „Jeruzsálem királya”. Palesztinánál ma nincs nemzetközibb állam, ez mindnyájunk hazája. A Szent Sírt sok egyház és sok nemzetiség őrzi, katolikusok, görög-keletiek és puffadt ajkú, fekete turbános kopt papok. Jeruzsálemben angol fogadót lelsz, francia missziót és *Österreichische Post*-ot.

Hogy pedig az államok, melyek egymás halálos ellenségei, most együttesen egy új, régen megszűnt állam feltámasztásán töprengenek, annak

is megvan a maga, nem politikai, de lélektani magyarázata. A világháborúban sok-sok államot döntöttek fel és semmisítettek meg. Helyre kell hozni a hibát. Már csak a lelkiismeret megnyugtatóására is, jelét adják, hogy alkotni tudnak. Teremtsünk egy új államot, melyet alig-alig akarnak azok, kik illetékesek lennének. Ebben a mozgalomban elől jár az angol állam, annyi kis állam hóhéra és magzatgyilkosa.

A jámbor népirtó, a puritán *bravo*, miután ölt: letérdepel az oltár elé és imádkozni próbál.

Egyenlőség, 1917. május 19.

Jeruzsálem. Miriam Neigel-Fleischmann festménye

Kosztolányi Dezső

*Új-héber versek**

A hervadt nyelv költője

(Az „Ajánlás”-ból)

Gordon J. L.

*Virágnevelő ifjui koromba
Fogadást tettem, hivat és igazt,
Hogy – hű cseléd – a multakon borongva
A zsidó népnek dalolok vigaszt.
S mint magvető, ki izzad a goromba
Földön, vetek, gyomlállok uti gazt,
De fű se zsendül, nem látok virágot.
Erőm hiába volt, a bérem átok.*

*Ki sobase szült, jaj a magtalannak,
S jaj, aki szült s elveszti gyermekét.
Jaj az anyának, hogy fiait vannak,
Kinek magzatját sziklához verik.
S ki hervadt nyelven énekel ma, annak
Bánatját mivel mérjem össze itt?
Meddőn bolyongsz, halottakkal vajúdol
S ha elevenen szülsz, te halsz meg a bútol...*

Egyenlőség, 1916. január 9.

Sárga alkony

(Részlet)

– Bialik –

*...A fellegeken tüzek, éjjeli láz,
A tenger ölébe a Nap lecikáz.*

*A sárga sugár, mit a fényibe márt,
Felbők küszöbén remegő alabárd.*

*Szikkasztva haló, ragyogó tünemény,
Tüzet rak a messze pagony tetején.*

*Csónát dob a gyepre s arany-balavány
Láng lobban a vizen, a hab taraján.*

*Lankákra suhan, szelíden nevet és
Nyilától aranylik a szőke vetés.*

*Megbillen a hegynél, megdől, s azután,
Eltűn a nap élve az éj kapuján.*

Egyenlőség, 1916. január 30.

Egy csepp tinta

– Gordon –

Kalamuszmom élén egy tintacsepp ül,
Várok s figyelem itt a toll-hegyen:
Mit írjak véle most? Mivé legyen?
Zsoltár-e, jaj, mely fájdóan kicsendül?
Ujjongjak, hogy az ember szíve boldog?
Vagy sirjak, hogy itt egymagamba bolygok?

Nagy romjainkat járjam mindhiába,
Multunk daloljam, vagy tán a jelent?
Vagy népem hőseit s a végtelent?
Agg Ábrahámot ódon bibliába?
A csodarabbit, aki ősi hittel
A rémek éjén küzdött a Lilith-tel?

Zengjem az édent s ideged kiméljem?
Vagy zsidó utcán a dobot, penészt,
Mit ablakomból látok s sirni kész?
Vagy náddal az ős mocsarat kimérjem,
Amelybe nemzedékek sora tünt el
S itt pusztulunk el mi is, életünkkel?

Feddőn beszéljek a gőgös gazokról,
Kik tornyot raknak fel, a magas égre
S nyelvüket Isten szétkuszálja végre?
Vagy énekemmel szóljak itt azokról,
Kik uj hazát építenek a romokra
S nem értve egymást, építenek homokra?

Estet daloljak, vagy hajnalt, sugárzót?
Zokogjak-e és verjem mellemet,
Hogy elvissz a perc minden kellemet?
Szerelmet írjak, ifjut és leányzót?
Falusi papot, kinek arany ajka
A jámbor kis községet elragadja?

Vagy dobjam fel az égre ezt a csöppet,
Legyen belőle permeteg eső,
Népem tenger síralmán könnyező?
Méreg legyen, hogy minket soha többet
Ne bántsanak kufár, bűnös vezérek
S fröccsenjen rájuk a fekete méreg?

Vagy jobb, ha már nem sírok, dalt se írok
Csak hosszunapra egy komor imát,
Egy jajgató, halotti áriát?

Felnézek, bámulok és ime fáradt
Tollam hegyén a tintacsepp kiszáradt.

Egyenlőség, 1916. január 30.

A serleg

– Mondd, jó anyácska, drága,
Igaz-e, mit mesélt a Nagypapó,
Hogy fönnt a jeges égbe, nyargaló
Felbők közt, az örök hazába,
Ragyogva lágyan
Friss pibeágyban
Az Úr előtt egy serleg áll?
Aztán ahányszor ránk csap a balál,
Csikarnak-űznek s népiünk vére hull,
Egy könny csurog Isten szeméből
S végül
Beléje hull?

És hogyha megtelik majd és nem lesz több sirás
Akkor eljő mibozzánk az igaz Messiás,
A Messiás, ki úgy kell szegény népiünk szívének,
Kiről szól annyi zsoltár, kiről zeng annyi ének,
Kit vár népiünk leánya, csak vár, hiába vár,
Hogy szeme elapadt rég és nincs több könnye már
Igaz ez, mond' nekem?

– Igaz, jó gyermekem. –
Így szól a gyermek anyja,
Szelíd fejét lehajtja
És anyja kebelébe bujva
A gyermek kérdez újra:

– De mond' anyám, mikor telik
A bűvös serleg, peremig?
Vagy tán kiszárad? Uj keszervet
Vár untalan a csodaserleg?

A gyermek szeme fénylik, hallgatag,
Két drága nap.
Az anya áll, az arca halvány,
Könny csillan meg a szeme alján.
Ragyog, gurul a könny a szeméből
A gyermek tiszta homlokára perdül...

Seregek Istene, e könnyet is vedd be
Hatalmas serlegedbe!

Egyenlőség, 1916. január 9.

* Ezeket a verseket kedves és kitudó barátom dr. Szabolcsi Lajos az „Egyenlőség” szerkesztője volt szíves tolmácsolni számomra, ki héberül nem ért. A versek muzsikája és mély értéke annyira megkapott, hogy a nyers-szöveget lejegyeztem és megpróbáltam magyar versé formálni.

K. D.